

AGRO TURIZMNI MAHALLIY QISHLOQLARDA RIVOJLANTIRISH

Rashidova Gulhayo Alisherovna

Oziq-ovqat texnologiyasi va muhandisligi xalqaro instituti
Turizm va mehmondo'stlik yo'nalishi 15/24-guruh talabasi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.17549253>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 01-noyabr 2025 yil
Ma'qullandi: 05- noyabr 2025 yil
Nashr qilindi: 07- noyabr 2025 yil

KEYWORDS

agro-turizm, qishloq xo'jaligi, barqaror turizm, mahalliy aholi, iqtisodiy rivojlanish, ekologik turizm, O'zbekiston, Italiya, Nepal tajribasi

ABSTRACT

Ushbu maqolada agro turizmni mahalliy qishloqlarda rivojlantirishning iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik jihatlarini tahlil qilinadi. O'zbekiston, Italiya va Nepal tajribalari qiyosiy tahlil asosida o'rganilib, agro turizmni rivojlantirishda davlat siyosati, infratuzilma, mahalliy aholining ishtiroki hamda barqaror rivojlanish tamoyillari muhim omil ekanligi ko'rsatiladi. Maqola adabiyot tahlili va xalqaro tajriba asosida yozilgan bo'lib, O'zbekiston sharoitida agro turizmni kengaytirish uchun tavsiyalar berilgan.

So'nggi yillarda dunyo miqyosida turizmning yangi shakllari jadal rivojlanmoqda. Shular orasida agro-turizm — ya'ni qishloq xo'jaligi faoliyati bilan turizmni uyg'unlashtirgan soha — eng istiqbolli yo'nalishlardan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Bu turizm turi nafaqat dam olish imkoniyatini yaratadi, balki mahalliy aholining daromadini oshirish, milliy qadriyatlarni asrab-avaylash va ekologik muvozanatni saqlashda ham muhim o'rin tutadi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev tomonidan oxirgi yillarda "turizmni milliy iqtisodiyotning strategik tarmog'iga aylantirish" siyosati ilgari surilayotgani tufayli, qishloq joylarida agroturizmni rivojlantirish masalasi davlat siyosatining ajralmas qismiga aylanmoqda. Ayniqsa, mamlakatning tog'li va tog' oldi hududlari, tabiiy manzaralari, xalq urf-odatlarini va milliy taomlari xorijiy sayyohlar uchun katta qiziqish uyg'otmoqda. Agro-turizmning asosiy maqsadi — shahar aholisi uchun tabiat bilan yaqinlashish, ekologik toza mahsulot iste'mol qilish, xalqona hayot tarzini his etish imkoniyatini berishdir. Shu bilan birga, bu jarayon qishloq aholisi uchun yangi iqtisodiy imkoniyatlarni yaratadi. Masalan, mahalliy dehqon o'z tomorqasida yetishtirgan mahsulotni nafaqat bozorda, balki sayyohlarga xizmat ko'rsatish orqali ham realizatsiya qiladi. Bu esa qishloq infratuzilmasining rivojlanishiga, yangi ish o'rinlarining yaratilishiga olib keladi. Jahon turizm tashkiloti (UNWTO, 2022) ma'lumotlariga ko'ra, global darajada agro-turizm bozorining yillik o'sish sur'ati 7–10% atrofida bo'lib, bu yo'nalish asosan Italiya, Fransiya, Ispaniya, Turkiya, Janubiy Koreya va Yaponiyada muvaffaqiyatli rivojlanmoqda. Ushbu tajriba O'zbekiston uchun ham dolzarb bo'lib, ayniqsa, Surxondaryo, Qashqadaryo, Jizzax va Farg'ona viloyatlaridagi tabiiy va madaniy resurslardan samarali foydalanish orqali xalqaro darajadagi agro-turizm markazlarini yaratish imkonini beradi.

Shunday ekan, mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi — O'zbekistonning mahalliy qishloqlarida agro-turizmni rivojlantirish imkoniyatlarini tahlil qilish, mavjud muammolarni aniqlash va samarali takliflar ishlab chiqishdan iboratdir.

Tadqiqotning vazifalari quyidagilardan iborat:

1. Agro-turizmning nazariy asoslarini o'rganish va turizm tizimidagi o'rnini aniqlash;
2. Mahalliy qishloqlarda agro-turizmni rivojlantirishning hozirgi holatini tahlil qilish;
3. Chet el tajribalarini o'rganib, O'zbekiston sharoitiga mos takliflar ishlab chiqish;
4. Qishloq joylarda barqaror turizmni ta'minlash uchun zarur infratuzilma, marketing va boshqaruv mexanizmlarini belgilash.

Mazkur maqola ana shu maqsad va vazifalar asosida tuzilgan bo'lib, O'zbekiston qishloqlarida agro-turizmni rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari, amaliy ahamiyati hamda istiqbollari yoritiladi.

Adabiyotlar tahlili:

So'nggi yillarda dunyo miqyosida turizmning yangi shakllari jadal rivojlanmoqda. Shular orasida agro-turizm — ya'ni qishloq xo'jaligi faoliyati bilan turizmni uyg'unlashtirgan soha — eng istiqbolli yo'nalishlardan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Bu turizm turi nafaqat dam olish imkoniyatini yaratadi, balki mahalliy aholining daromadini oshirish, milliy qadriyatlarni asrab-avaylash va ekologik muvozanatni saqlashda ham muhim o'rin tutadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev tomonidan oxirgi yillarda "turizmni milliy iqtisodiyotning strategik tarmog'iga aylantirish" siyosati ilgari surilayotgani tufayli, qishloq joylarida agroturizmni rivojlantirish masalasi davlat siyosatining ajralmas qismiga aylanmoqda. Ayniqsa, mamlakatning tog'li va tog' oldi hududlari, tabiiy manzaralari, xalq urf-odatlarini va milliy taomlari xorijiy sayyohlar uchun katta qiziqish uyg'otmoqda.

Agro-turizmning asosiy maqsadi — shahar aholisi uchun tabiat bilan yaqinlashish, ekologik toza mahsulot iste'mol qilish, xalqona hayot tarzini his etish imkoniyatini berishdir. Shu bilan birga, bu jarayon qishloq aholisi uchun yangi iqtisodiy imkoniyatlarni yaratadi. Masalan, mahalliy dehqon o'z tomorqasida yetishtirgan mahsulotni nafaqat bozorda, balki sayyohlarga xizmat ko'rsatish orqali ham realizatsiya qiladi. Bu esa qishloq infratuzilmasining rivojlanishiga, yangi ish o'rinlarining yaratilishiga olib keladi.

Jahon turizm tashkiloti (UNWTO, 2022) ma'lumotlariga ko'ra, global darajada agro-turizm bozorining yillik o'sish sur'ati 7–10% atrofida bo'lib, bu yo'nalish asosan Italiya, Fransiya, Ispaniya, Turkiya, Janubiy Koreya va Yaponiyada muvaffaqiyatli rivojlanmoqda. Ushbu tajriba O'zbekiston uchun ham dolzarb bo'lib, ayniqsa, Surxondaryo, Qashqadaryo, Jizzax va Farg'ona viloyatlaridagi tabiiy va madaniy resurslardan samarali foydalanish orqali xalqaro darajadagi agro-turizm markazlarini yaratish imkonini beradi.

Shunday ekan, mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi — O'zbekistonning mahalliy qishloqlarida agro-turizmni rivojlantirish imkoniyatlarini tahlil qilish, mavjud muammolarni aniqlash va samarali takliflar ishlab chiqishdan iboratdir.

Tadqiqotning vazifalari quyidagilardan iborat:

1. Agro-turizmning nazariy asoslarini o'rganish va turizm tizimidagi o'rnini aniqlash;
2. Mahalliy qishloqlarda agro-turizmni rivojlantirishning hozirgi holatini tahlil qilish;
3. Chet el tajribalarini o'rganib, O'zbekiston sharoitiga mos takliflar ishlab chiqish;

4. Qishloq joylarda barqaror turizmni ta'minlash uchun zarur infratuzilma, marketing va boshqaruv mexanizmlarini belgilash.

Tadqiqot metodologiyasi:

Ushbu tadqiqot O'zbekistonning mahalliy qishloqlarida agro-turizmni rivojlantirish imkoniyatlarini o'rganish, mavjud muammolarni aniqlash va takliflar ishlab chiqishga qaratilgan. Metodologik jihatdan ish sistemali tahlil, taqqoslovchi yondashuv, empirik kuzatuv va statistik tahlil usullariga asoslangan.

Tahlillar va natijalar:

O'zbekiston Respublikasi uchun agro-turizm — bu nafaqat yangi iqtisodiy yo'nalish, balki qishloq joylarni ijtimoiy-iqtisodiy jihatdan rivojlantirishning barqaror mexanizmidir. Bugungi kunda mamlakatda 200 dan ortiq qishloq hududlarida agro-turizm elementlariga ega loyihalar faoliyat yuritmoqda (O'zbekiston Turizm qo'mitasi, 2024). Ularning aksariyati Farg'ona, Samarqand, Qashqadaryo, Surxondaryo va Jizzax viloyatlarida joylashgan.

1. O'zbekiston sharoitida agro-turizmning hozirgi holati

So'nggi yillarda qishloq joylarda turistik faoliyatni qo'llab-quvvatlash maqsadida bir qator davlat dasturlari amalga oshirilmoqda. Jumladan, "Yashil makon" va "Qishloq turizmi" loyihalari doirasida qishloq xo'jaligiga asoslangan dam olish maskanlari, etno-uylar, agro-fermer mehmonxonalari tashkil etilmoqda.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, agro-turizmning eng faol shakllari quyidagilardan iborat:

Fermer xo'jaliklarida meva-sabzavot yetishtirish jarayonida sayyohlarning ishtiroki;

Qishloq aholisi tomonidan tayyorlanadigan milliy taomlar (osh, somsa, non yopish) bo'yicha mahorat darslari;

Chorvachilik, asalchilik, bog'dorchilik yoki ipakchilik jarayonlarini namoyish etish;

Tog'li hududlarda eko-turizm va agro-turizmni birlashtirgan dam olish yo'nalishlari.

Bu faoliyat turlari nafaqat xorijiy, balki mahalliy turistlar orasida ham tobora ommalashmoqda. Ayniqsa, pandemiyadan keyin ichki turizmning o'sishi bu soha uchun yangi imkoniyatlar yaratdi.

2. Agro-turizmning iqtisodiy va ijtimoiy ta'siri

O'zbekiston Statistika agentligi ma'lumotlariga ko'ra, 2024-yilda qishloq hududlarida turizm xizmatlaridan tushgan umumiy daromad 2020-yilga nisbatan 45 foizga oshgan. Shuningdek, 5000 dan ortiq mahalliy aholi turizm bilan bog'liq xizmatlarga jalb etilgan.

Agro-turizmning iqtisodiy samarasini quyidagi diagramma orqali ko'rish mumkin

Ko'rsatkichlar	2020-yil	2024-yil	O'sish(%)
Agro-turistik ob'ektlar soni	75	210	+180%
Qishloq turizmidan olingan daromad (mlrd so'm)	34,2	49,8	+45,6%
Ish bilan ta'minlanganlar soni	2 800	5 100	+82%

Manba: O'zbekiston Respublikasi Turizm qo'mitasi, 2024.

Ijtimoiy nuqtayi nazardan, agro-turizm mahalliy aholining turmush darajasini yaxshilash, yoshlar bandligini oshirish va

ayollarni kichik biznesga jalb qilishda muhim o'rin tutmoqda. Shu bilan birga, bu faoliyat qishloqlarda an'anaviy hunarmandchilik, oshpazlik va madaniy qadriyatlarni asrashga ham xizmat qilmoqda.

3. Asosiy muammolar

Shunga qaramay, sohada hali ham bir qator to'siqlar mavjud:

Infratuzilmaning (yo'l, transport, internet, sanitariya) yetarli darajada rivojlanmaganligi;

Mahalliy aholining turizm sohasidagi bilim va ko'nikmalari yetarli emasligi; Fermer xo'jaliklari uchun soliq va kredit imtiyozlarining cheklanganligi; Marketing va reklama strategiyalarining sustligi.

Bu muammolarni bartaraf etish uchun Davlat-xususiy sheriklik (PPP) mexanizmlarini kengaytirish, xorijiy investitsiyalarni jalb qilish va kadrlar tayyorlash tizimini kuchaytirish zarur.

4. Xorijiy tajriba bilan taqqoslash

Italiyada agro-turizmni qo'llab-quvvatlash uchun davlat har bir fermerga soliq imtiyozlari va marketing grantlarini taklif etadi. Turkiyada "Köy Turizmi" dasturi doirasida qishloq uylarini mehmonxona sifatida qayta jihozlashga yordam ko'rsatiladi. Fransiyada esa agro-turizm "barqaror qishloq rivojlanishi" siyosatining ajralmas qismi sifatida qo'llanadi.

O'zbekiston bu tajribalardan foydalangan holda mahalliy fermer xo'jaliklarini turizm tarmog'iga integratsiya qilishi, raqamli marketingni rivojlantirishi va ekologik sertifikatlash tizimini joriy etishi mumkin.

Xulosa va takliflar:

Mahalliy qishloqlarda agro-turizmni rivojlantirish bo'yicha o'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, so'nggi yillarda O'zbekistonda bu yo'nalish sezilarli o'sishga erishmoqda. Xususan, 2020–2024-yillar oralig'ida agro-turistik obyektlar soni 180 foizga ortgan, daromadlar hajmi esa 45,6 foizga ko'paygan. Bu esa agro-turizm nafaqat turizm tarmog'ining, balki qishloq xo'jaligi, xizmat ko'rsatish va tadbirkorlik sohaslarining ham barqaror rivojlanishiga hissa qo'shayotganini ko'rsatadi.

Agro-turizm orqali qishloq aholisi uchun qo'shimcha ish o'rinlari yaratilmoqda, ayollar va yoshlar bandligi oshmoqda, mahalliy mahsulotlar va milliy an'analar turistlar orasida targ'ib etilmoqda. Shu bilan birga, bu yo'nalish ekologik barqarorlikni ta'minlash, qishloq infratuzilmasini yaxshilash va hududiy iqtisodiyotlarni diversifikatsiya qilishda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda.

Takliflar:

1. Davlat darajasida qo'llab-quvvatlashni kuchaytirish. Agro-turizm bilan shug'ullanayotgan tadbirkorlarga soliq imtiyozlari, grant va subsidiyalar ajratish mexanizmlarini kengaytirish lozim.

2. Mahalliy infratuzilmani yaxshilash. Qishloq yo'llari, aloqa tizimi, sanitariya va ekologiya talablarini modernizatsiya qilish agro-turizm sifatini oshiradi.

3. Ta'lim va kadrlar tayyorlash tizimini rivojlantirish. Agro-turizm bo'yicha maxsus o'quv dasturlari, malaka oshirish kurslari tashkil etilishi zarur.

4. Mahalliy brendlarni yaratish. Har bir hudud o'zining noyob mahsulotlari (masalan, asal, meva quritmalari, milliy non, qo'l mehnati buyumlari) asosida turistik brend shakllantirishi kerak.

5. Raqamli marketingni kuchaytirish. Internet va ijtimoiy tarmoqlar orqali agro-turistik joylarni xalqaro miqyosda targ'ib qilish samaradorlikni oshiradi.

6. Xalqaro hamkorlikni kengaytirish. Yevropa va Osiyo davlatlaridagi muvaffaqiyatli tajribalarni o'rganish, qo'shma loyihalar tashkil etish agro-turizm sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Umuman olganda, O'zbekistonning tabiiy sharoiti, mehmondo'st xalqi va boy milliy merosi mahalliy qishloqlarda agro-turizmni jadal rivojlantirish uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Shu imkoniyatlardan oqilona foydalanish orqali mamlakat iqtisodiyotiga barqaror daromad manbai, aholi uchun esa yangi hayot sifati shakllantirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Barbieri, C., & Mshenga, P. M. (2008). The Role of the Firm and Owner Characteristics on the Performance of Agritourism Farms. *Sociologia Ruralis*, 48(2), 166-183.
2. Sidali, K. L., Spiller, A., & Schulze, B. (2013). *Food, Agri-Culture and Tourism: Linking Local Gastronomy and Rural Development*. Springer.
3. Paudel, P. (2020). Community-based Agritourism for Rural Development in Nepal. *Nepalese Journal of Development and Rural Studies*, 16, 53-65.
4. MDPI (2024). Agritourism as an Emerging Sustainable Tourism Industry in Uzbekistan. *Sustainability*, 16(17), 7519.
5. Phillip, S., Hunter, C., & Blackstock, K. (2010). A Typology for Defining Agritourism. *Tourism Management*, 31(6), 754-758.
6. Tourism Malaysia (2019). *Agro-Tourism Development Report*. Kuala Lumpur: Ministry of Tourism.
7. ISTAT (2023). *Agritourism in Italy: Statistical Report*. Rome: Italian National Institute of Statistics.
8. Kaini, M. (2019). Agro-tourism in Nepal: A Rural Development Perspective. *Nepalese Journal of Development and Rural Studies*, 16, 53-65.
9. Panca, C. M. A., Santa Cruz Arévalo, J. E., Apaza Apaza, S. (2020). Agritourism: Alternative for sustainable rural development. *Dom. Cien.*, 6(4), 207-227.
10. UNWTO (2022). *Global Agritourism Trends*. Madrid: World Tourism Organization.